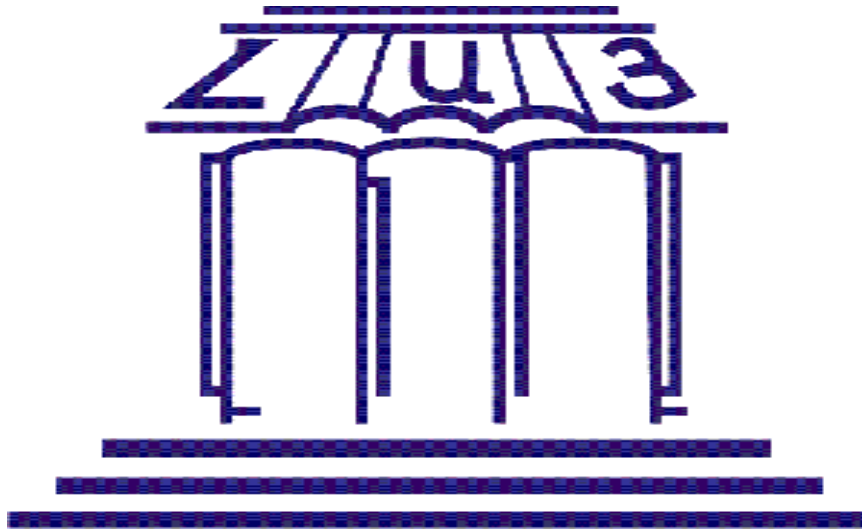

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

569 10 18
Ա. ՆԱՄԱԼԵԱՆ

ՆԻԱԶԻԱԾ ԿԵԱՆՔԸ

(ԿԵԱՆՔԻ ԳԾԵՐ)

(Արտատպւած «ՄՈՒՐՃ» ամսագրից)

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

ՏՊԱՐԱՆ Մ. Դ. ՌՕՏԻՆԵԱՆՅԻ

1891

10
215

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՆԱՆՔԻ ԴԱՐԱՆ

Ա. ՆԱՍԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՆԱՆՔԻ ԴԱՐԱՆ
ԿՈՄԻՏԵ

ՆԻԱԶԻԱԾ ԿԵԱՆՔԸ

(ԿԵԱՆՔԻ ԳԵՆԵՐ)

(Արտատպւած «ՄՈՒՐՃ» տպագրիչ)

ԹԻՖԼԻՍ
ՏՊԱԲԱՆ Բ. Գ. ՌՕՏԻՆԵԱՆՏԻ
1891

ՆԻԱԶԱԾ ԿԵԱՆՔԸ

Բազումն էր, եօթանասուն թւականների սկիզբներում: Աշունը արդէն կիսւել էր և երեկոները ցուրտ էր անում: Մարդիկ սկսում էին սովորել դռները փակել և աշխատում էին սենեակների մէջ տաքութիւն պահպանել:

Անշուք և կիսախարխուլ քարանասարայի սենեակներից մէկում զետեղւած էր մշակների մի խումբ: Սենեակը դատարկ էր ամբողջ ցերեկը, որովհետև մշակները զրտում զանազան զործերի վերայ էին լինում: Նա կենդանանում էր երեկոները, երբ մշակները ժողովւում էին միմեանց տեսնելու և զիշերելու:

Նորեկ պանդուխտ Օվանէսը, այսօր աւելանում էր այդ խմբին: Նա մշակներից մէկի հետ էր ծանօթ միայն և սորա միջոցով նա ընդունւեց խմբի մէջ: Նորա մասնակցութիւնը մինչև անգամ ջանկալի էր խմբի համար, որովհետև նա բան հասկացող էր համարւում և զրազէտ էր:

Օվանէսը իւր ծանօթ մշակի հետ եկաւ սենեակ, երբ արդէն մութն ընկած էր: Մտնելով սենեակը, նոքա թէև մթութեան մէջ, ոչ ոքի չը նկատեցին, բայց և այնպէս բարեկեցին:

— Բարի իրիզուն:

Дозв. ценз. Тифлисъ. 27 Февраля 1891, г.

Типогр. М. Д. Ротинианца, на Голов. пр. соб. д. № 41.

219-63

—Աստուծու բարին, պատասխանեցին կամաց մի քանի ձայներ:

Օվանէսը իւր ծանօթին հետեւելով փոքր ինչ առաջ գնաց սենեակի մէջ, վայր դրաւ իւր կապոցը և նստեց վերան:

Այդ ժամանակ սենեակի մի անկիւնում վառւեց մոմ, որից աղօտ լոյս ավուեց չորս կողմը: Օվանէսը այդ ժամանակ կարողացաւ տեսնել սենեակը և նորա մէջ նստածներին:

Սենեակի մէջ հաւաքւած էր մինչև տասն-տասներկու մշակ: Ամեն մարդ տարածել էր իւր անկողինը և վերան ու մօտին նստել: Մի քանիսի անկողինը կատարեալ էր, ունէր և վերմակ ու դոշակ. միւսներինը — մի կարպետ էր դոշակի փոխարէն. իսկ մի քանիսը ոչինչ չունէին ամենեւին: Սենեակի մի անկիւնում դրւած էր մի ջրի կուժ: Մի քանի փոքրիկ արկղներ էլ ընկած էին այս ու այն մշակների կողքին: Օվանէսի վերայ այս անշքութիւնը և աղքատութիւնը ծանր տպաւորութիւն արաւ:

Մշակները պտորաստւում էին՝ ըստ երևոյթին՝ մի կտոր հաց ուտելու և յետոյ քնելու:

Օվանէսը մանրամասն տնայելով ման էր ածում իւր աչքերը: Յանկարծ նորա ուշքը դրաւեց ցնցոտի հազած մի մարդ, որ նստած անկիւնում թէյ էր խմում թիթեղեայ թէյամանից: Նա ժամանակ ժամանակ ինքը իւր հետ խօսում էր կամաց փնթփնթալով:

—Փառք Քեզ, Տէր, փառք, որ ինձ այս ուրախութիւնը տւել ես. փառք քեզ, զանգառի տեղ չունեմ:

Օվանէսը նայեց թշառին և չը հասկացաւ թէ՛ ի՞նչու մն է նորա ուրախութիւնը:

Նա նման չէր միւս մշակներին: Նա չունէր սոցա բնական, միամիտ, բարի կերպարանքը: Նա ճնշւած, սաստիկ տանջւած, ճմլածի մի հայեացք ունէր, որից երևում էր, որ նա շատ ծանր օրեր է տեսել իւր կեանքում: Նա բոլոր իւր կազմւածքով, իւր շարժումներով, իւր սովորութիւններով սաստիկ տարբերւում էր շրջապատողներից:

Ո՞վ պէտք է լինի այս օտարոտին, մտածեց Օվանէսը:

Թշառը ածեց բաժակի մէջը շատ բաց թէյ. կծեց հացի մի կտոր և սկսեց կում-կում թէյ խմել:

—Փառք Քեզ, Տէր, կրկնեց նա, լի եմ լի, փառք Քեզ, Քո շնորհքով կենդանի եմ, ո՞վ գիտէ, որքան կան դժբաղդ, անտուն մարդիկ. ես շնորհակալ եմ, տեսնում եմ, որ հանգիստ չունչ եմ քաշում, առանց ցաւի ապրում եմ, փառք Քեզ:

Որչափ տանջւած հալածւած պէտք է լինի այս մարդը, որ իւր ներկայ թշառ զօրութեան համար այնպէս սրտառու է փառք է տալիս:

Օվանէսը սկսեց աւելի գննաբար նայել և ինչ տեսաւ. տեսաւ որ խեղճը զուրկ է մի ականջից: Այդ բանը նորա բոլորովին զարմացրեց և ցնցեց.

—Ո՞վ է դա, հարցրեց նա իւր ծանօթից, մշակ է՞:

—Չէ, մշակ չէ, բայց մէկ-մէկ մշակութիւն էլ է անում:

—Ի՞նչ մարդ է:

—Գերի է, ազատուած գերի է: Թխւոյն ստանից է եկել: Ռուսը երբ գնացել է այնտեղի հողը առել, գերիներին ազատել է... սա էլ այն ազատաճնե-րին է:

Օվանէսին սկսեց աւելի ու աւելի հետաքրքրել այդ մարդը: Օվանէսը նկատեց նորա մօտ ընկած մի պա-տառոտուած գիրք և օգուտ քաղելով այդ հանգաման-քից՝ հարցրեց:

—Այն ի՞նչ գիրք է, կարելի՞ է տեսնել, զիմեց նա աղքատին բարձր ձայնով:

—Սա ի՞նչ է: Սա սուրբ գիրք է, սա անհա-ւատներին ազատուած սրբութիւն է: Աւետարան է՝ հին ձեռագիր:

Մշակներից մէկը յանձնեց Օվանէսին գիրքը, որ իսկապէս դուրս եկաւ մի հին ձեռագիր աւետարան. բայց քրքրեած, պակաս թէ գլխից, թէ միջից և թէ վերջից:

Ինչպիսի դժւարութեամբ ձեռագիրն էր ազատ-ւել, այնպէս էլ նորա խեղճ տէրը: Նրկուն էլ պատա-ռոտուած, աղտոտուած, ճզմւած, չարչարեւած:

—Ինքդ կարդալ զիտե՞ս, հարցրեց Օվանէսը:

—Ո՛չ, սիրելիս, չեմ իմանում: Բայց իմա-ցողի կարդացնել տւած եմ: Ողորմած հոգի Ներսէսը, Աստուած նորա հոգին լուսաւորի, դուք չէք ձանա-չիլ, խեղճը՝ նահատակ եղաւ, ա՛հ թէ մի երկու տարի էլ կապրէ՛ր... հա՛, նա կարդալ իմանում էր:

—Ինչպէս երևում է, կեանքումդ ծանր օրեր շատ ես տեսել, ասաց Օվանէսը կարեկցաբար:

Խեղճը գլուխը թափ տուց, աչքերը երկինք բարձրացրեց և տնքալով արտասանեց.

—Ես նորից ծնւել եմ. ես նորից աշխարհք եմ ընկել: Դժոխքից արքայութիւն եմ փոխել: Ե՛հ... դուք չէք կարող հասկանալ: Աստուած ոչ ոքի այն օրին չը հասցնի... խեղճ՝ Ներսէս, նահատակեց սուր-բի պէս:

—Անունդ ի՞նչ է, հարցրեց Օվանէսը:

—Ստեփան:

—Ստեփան աղբէր, մի քանի բան պատմիր քո քաջած օրերիցդ:

—Ի՛նչ պատմեմ: Ինչ պատմելու բան է, ի՞նչ պատմեմ: Կատարեալ անասունի կեանք էինք վա-րում: Իմ առաջնայ տէրս լաւ մարդ էր. մի քիչ խղ-ձում էր, խի երկրորդը և երրորդը այնպիսի անգութ-ներն էին, որոնց հաւասարը հազիւ թէ մէկ էլ պա-տահի աշխարհումս: Հազիւ մէկ տիրոջ սովորում էինք, մէկ էլ տեսար մի ուրիշի ձեռքն էինք ընկ-նում:

—Ինչպէ՞ս:

—Ծախում էին էլի, ուղիղ ծախում բազա-րում, ինչպէս մէկ ապրանք: Սակարկութիւն էր լի-նում շատ մեծ: Առնողը չէր հաւանում ապրանքը, փուտ էր գնում, ծախողն էլ, զլխին զիպչի, լուր կերպ գովում էր: Մէկ անպիտան հարուստ (ամեն ան-գամ, որ միտքս է դալիս, կատաղում եմ) մօտեցաւ ինձ, բացեց ատամներս նայեց, ձեռքերիս փերը բաց արաւ, մատներս տնդեց, մէջքս մի բռունցքով

փորձեց և կարծես հաւանեց. բայց էլի չ'առաւ, ինչ որ մի դատարկ հաշւի պատճառով:

— Ի՞նչ էիք անում այդ տէրերի մօտ:

— Ամեն բան, ինչ հրամայում էին. տան ծառայութիւն էինք անում, բեռն էինք կրում, պահապան էինք դառնում: Խեղճ Ներսէսին բեռնակիր էշի պէս չարչարում էին: Բեռը դնում էին մէջքին և քշում: Եթէ յօգնում էր, կանգ էր առնում, մտրակով նորան զգաստացնում էին: Աստուած հոգին լուսաւորի:

— Ո՞ւրտեղից, ի՞նչպէս ընկաք այդ անգութներին ձեռքը:

— Դա անվերջ պատմութիւն է: Դա մի քանի օրեայ ասելիք է: Հէնց այն բաւական համարիր, որ երբ գերի ընկայ, ինձ տանողը ինքը ձիաւոր էր, խկ ևս ոտքով: Նա թռիլը զձեւ էր վիզս ու ձիու վերայ նստած՝ քաշում էր ինձ իւր ետեւից անասանների միջով:

Ստեփանը խոր հոգոց հանեց և կանգ առաւ: Բաժակում թէյը հովացել էր: Նա սկսեց՝ դուռը թափ տալով՝ թէյ խմել: Օվանէսը նայեց նորա անձուհիացած, կիսաապուշ երեսին, խոր ընկած աչքերին, կնճռոտած երեսվերքին, կախ ընկած շրթունքին և զգացւեց:

— Խեղճ մարդ, խեղճ ագամորդի, մտածեց նա, այս ինչ թշուառ վիճակի մէջ է մարդս ապրում. դեռ ստրկութիւնը վերացած չէ եղել աշխարհքիցս...

II

Ստեփանը թէյի բաժակը շուտով դատարկեց, թեքով սրբեց բերանը, շուռ եկաւ Օվանէսի կողմը և շտապով ու անհանգիստ կերպով պատմեց հետեւեալը:

«Ճատ բան հարկաւոր չէ պատմել. ես ձեզ մէկը կ'ասեմ. նորա համեմատ էլ ուրիշ բաները հասկացէք:

Մի անգամ իմ տէրը մի խնջոյք էր կազմել. հրաւիրել էր պատւաւոր մարդիկ. սրսորաստել էր տւել կերակուրներ... Մի խօսքով ամեն բան կարգին էր, ինչպէս հարկաւոր էր:

Խնջոյքի ղլխաւոր զարդը մի նորեկ հուշակաւոր թառածող էր, որ Պարսկաստանից անցել էր մեր կողմերը: Գոված էր թէ նորա երգը, թէ նորա թառը: Ժողովուրդի մէջ խօսում էին՝ թէ այդ թառին շատ ոսկի են տւել. բայց երգիչը չի ծախել նորան, ասելով որ նա ինչպէս չի կարող իւր ձայնը ծախել, այնպէս էլ իւր թառը:

Տեղացի երգիչները նախանձից կատաղել էին, բայց ինչ կարող էին անել: Նոցա բամբասանքը տեղ չէր հասնում, նոցա խօսքերի վերայ ուշք դարձնող չէր լինում:

Խնջոյքը երկայն տւեց: Ամենքս ոտքի էինք. տանում էինք բերում, այս կողմ այն կողմ վազվզում: Հիւրերը հիացած էին երգչի ձայնից և երգերից:

Բայց ամեն բանին վերջ կայ. հիւրերը յօգնեցին, կամաց-կամաց տուն ցրւեցին:

Երգիչը մնաց տիրոջ տանը: Նորան իւր ընկերո-

ների հետ ցոյց տւին մի առանձին սենեակ, որ հանգստանան գիշերը:

Ձը նայելով, որ ամբողջ օրը և գիշերը ոտքի վերայ էի ես. բայց էլի պէտք է արթուն ֆնայի և պահապանութիւն անէի: — Եւ ես էլ մարդ եմ, երկաթ չեմ, քար չեմ, յօգնել էի, ինչպէս եղաւ քունս տաքաւ և մի քանի ժամ հանգիստ քնեցի: Բայց էլի ժամանակին զարթնեցի, այնպէս որ քնած լինելս ոչ ոյ չէր նկատել:

Առաւօտը յանկարծ մէկ էլ տեսնեմ՝ մի ինչ որ աղմուկ է ընկել տունը: Երգիչը որոնել է իւր թառը, որ դրած է եղել իւր կողքին և չի գտել: Դէս, դէն, սորան նորան հարց ու փորձ անել, ոչինչ չեն գտնում: Նկան իմ գլխին կանգնեցին, ինձնից հաշիւ պահանջեցին: Նս ի՞նչ իմանամ, ես ո՞րտեղից թառ գտնեմ: Տէրս բարկացաւ, փոքրաւորները բարկացան, ինձ հարւածներ տւին, աստակներ հասցրին: Նւ տխուր շարունակել խուզարկութիւնը:

Մի քանի ժամանակից չետոյ լուր եկաւ բազարից, որ իբր թէ ինձ տեսնող է եղել թառը փախցնելիս: Թէ ի՞նչպէս և ո՞րտեղից էր ծագել այդ բամբասանքը — ո՞վ կարող էր հասկանալ: Բայց եկէ՛ք, իմ գրութիւնը տեսէք:

Տիրոջն կատաղութիւնը անասելի էր. Նա առաւ ձեռքը մորակը ու ընկաւ ջանիս. էլ չէր նայում թէ որտեղին է լախում: Նա յօգնեց ու ջանձնեց մորակը իւր գլխաւոր սպասաւորին, որ նա շարունակի ծեծելը: Ինչքան հաւատացնում էի, որ ես ամենևին տեղեակ

չեմ այդ բանից, ոչինչ չէր օգնում: Երկայն ծեծելուց ու ջարդելուց՝ գետին զրբեցի: Բացիները լրացրին, ինչ որ պակաս էր ֆնացել մարակահաբելուց:

Որտեղ գնացին, ում հետ ինչ խօսեցին, եւ չը գիտեմ. միւս օրը յայտնեցին ինձ, որ եթէ թառի տեղը ես ցոյց չը տամ, պէտք է զրկեմ մի ականջիցս և մի աչքիցս: Տէր Աստուած, այս ի՞նչ ցաւ է, այս ի՞նչ դժոխք է, որ ընկել եմ մէջը, ի՞նչ անեմ, ինչպէս ինձ արդարացնեմ, ինչպէ՞ս թառի հետքը դանեմ:

Անցաւ երկու օր էլ. ոչինչ չը գտնուեց: Ինձ չարարում էին անողորմաբար, թողնում էին ծարաւ, քաղցած, ծեծում էին փայտով և ձեռքով, քաղահաբում էին: Նս իրաւունք չունէի ոչ ոքի ոչինչ ասել:

Վերջապէս ինձ հրապարակ հանեցին, որ տեւած սպառնալիքները կատարեն՝ մի ականջս կտրեն, մի աչքս հանեն:

Այնպէս մի դող բռնեց, որ կարծես թէ տատկ տենդի մէջ լինէի. սառն քրոինք պատել էր մարմինս: Նս զիտէի, որ անդութները իրանց ասածը անելու են, որ առանց խղճալու ինձ կտրատելու են: Ո՛ւմ զիմէի, ի՞նչ ասէի:

Նայեցի երկինք, Աստուծուն աղօթելու, բայց մի հարւած ինձ սթափեցրեց ու վալրնի մի ձայն խօսեց. — Կատակները ու խորամանկութիւնները թող, թառի տեղը ասա. ո՞ւմ ես ծախել՝ յայտնիր:

— Ո՛վ մի տեղեկութիւն չունեմ, պատասխանեցի ես, հաւատացնում եմ, որ մեղաւոր չեմ. Աստուած, երկինք, գետին, սուրբերը վկայ, արեւ վկայ, ես դժոխքի

սատանայի բաժին լինեմ— ոչինչից տեղեակ չեմ:

— Քո ձեռքին տեսնող է եղել, գողացին վերաս:

— Ո՞վ է, ո՞վ է տեսել, թող գայ՝ իմ երեսխառնի էլի:

— Ձայնդ կարիր, քեզ հետ պէտք է երկայն զրոյցներ սկսենք. քո բանը վերջացած է: Ե՛յ, Ահմադ:

Նա ինքս ինձ կորցրել էի. հրապարակը մարդկանցով լիքն էր, մեծաւորներ կային, ես ոչինչ չէի տեսնում, կարծես թէ դոքա բոլորը երազի մէջ էին. ես միայն զգում էի, որ դահիճներս անողորմ կերպով իրանց սպառնալիքները գլուխ են բերելու:

— Ահմադ, որոտաց մի դեւի ձայն, սորա ականջը թռցրո՛ւ:

Ուրեմն սխւեց, ուրեմն իմն ինձ հասաւ: Յուսահատութիւնս կատարեալ էր. էլ ամեն բան վերջացաւ: Թէ ինչպէս Ահմադը մօտեցաւ ինձ և ինչպէս ականջս կտրեց — ես համարեա չը նկատեցի: Նւ ցաւը թէ՛ և մեծ էր. բայց ես սարսափից քարացել էի:

Գողս վերջացաւ, ես անզգայի նման դարձայ: Միայն մի միտք աչքիս առաջին էր, որ շուտով տեսողութիւնս էլ պէ՛տք է խաւարւի: Ինձ սթափեցրեց ժողովուրդի մէջից լսող մի բնդհանուր խուլ տնքոց:

— Ուհ, ոհ, բըհըր, հառաջեց ամբոխը:

Իմ մտքերը կարծես բիզ-բիզ կանգնեցին: Աչքերումս երևաց արտասուք, որ յորդ կէլով սխւեց հոսել երեսովս: Նա երեսայի պէս լաց էի լինում:

— Կանգնեցէ՛ք, կանգնեցէ՛ք, կանգնեցէ՛ք, լսեց յանկարծ մի յուսահատ բղաւոց հեռուից:

— Ո՞վ է, ո՞վ է, հարցրին շատերը:

— Ո՞վ է, հարցրի ինքս ինձ, որովհետեւ ձայնը ծանօթ էր երևում: Զը լինի՞ թէ՛ ես սխալում եմ. չը լինի՞ իմ ականջիս սուտ ձայներ են դալիս, ես արդէն ցնորւել եմ:

— Կանգնեցէ՛ք, կանգնեցէ՛ք, լսեց կրկին:

Արտասուքներս ցամաքեցին. ես սիրտ արի, սխւեցի նայել չորս կողմս: Տեսայ, որ բոլորը դարձրել են երեսները դէպի փողոցից վազող մի մարդ: Նա էլ աչն կողմը նայեցի. և ի՛նչ եմ տեսնում: Մէկը վազում է թաւը ձեռքին բռնած: Տէ՛ր Աստուած: Դա Ներսէսն է: Ահա մօտեցաւ: Նւ իսկ Ներսէսն է:

— Թաւը բերին, թաւը բերում են, լսեց չորս կողմից:

Ամենքը իրարով եղան: Ներսէսը արագ անցնում էր՝ շատ կոպիտ կերպով հրելով ժողովրդին և վերջապէս դալով դատաւորների մօտ՝ հեալով, խօսքերը կիսատ և շտապ-շտապ արտասանելով՝ ասաց.

— Գողին գտայ. անզուժ գողին: Այս խեղճի արեւը պէտք է խաւարւէր... առէք և մի ջան աղատեցէ՛ք:

— Ո՞վ է գողը, հարցրին մի քանի ձայներ:

— Մէկը... այդ յետոյ:

— Ո՞վ է, ասում եմ քեզ, ո՞վ է գողը, մանչաց իմ տերը:

— Գողը — երգիչ Սաղըղն է. նա է նախանձից գողացել թաւը և նա էլ տարածել է՝ թէ գողը — Ստեփանն է: Նա Սաղըղի տնից եմ դուրս քաշել թաւը:

— Դու ո՞րտեղից իմացար, որ նորա մօտ պէտք է լինէր թաւը, հարցրեց մի ձայն:

—Մէկը խղճաց Ստեփանին և ինձ յայտնեց:

—Ո՞ր, ասա շուտ, թէ չէ...

—Սաղըղի ծառան, ասաց կամացուկ Ներսէսը և լռեց:

—Մեղապարտը ազատ է: Ահմադ հեռացի՛ր.

Հենց որ լսեցի իմ մասին ազատ խօսքը, ևս ցնցեցի և ուշաթափւեցի ընկալ: Ի՞նչ կատարւեց հրապարակում, էլ չը տեսայ:

Եհ, էլ ի՞նչ պատմեմ: Սիրտ չունեմ: Հիմի էլ տանջուեմ եմ, երբ չիշում եմ: Մեռած տեղից կենդանացել եմ, նորից ապրում եմ: Բայց խեղճ իմ Ներսէս. Խեղճը ինձ ազատեց ու ինքը նահապաղւեց: Երկու օրից չետոյ դտան Ներսէսին մորթւած և կորսուած: Ի՞նչ կեանք էր ի՞նչ. — դժոխք էր:

Ես որ փառք եմ տալիս հիմիկայ իմ կեանքին, ամենքը զարմանում են. բայց փառք, հաղար փառք հիմիկայ օրերիս: — Ամեն բան կը մոռանայի, բայց Ներսէսին չեմ մոռանում: Վերջին անգամ գնացի ու նորա զերեզմանի վերայ խաչակնքեցի այս աւետարանով և հողը համբուրելով՝ հեռացայ: Աստուած ձեզ ազատ պահի իմ տեսածներից ու կրածներից:

Ստեփանը պատմելու շատ բան ունէր, բայց անցեալի տխուր չիշողութիւնը նորան կաշկանդեց: Նա յանկարծ կրճատեց իւր պատմութիւնը անպատեղի կերպով:

Նորա երեսը այնպէս ցաւոտ կերպարանք ընդունեց, աչքերը այնպէս մարեցին, ինքը այնպէս կուշ եկաւ,

որ նորան այդ դրութեան մէջ տեսնելը մի տանջանք էր:

—Աստուած հողին լուսաւորի, ասաց յանկարծ մշակներից մէկը:

—Աստուած հողին լուսաւորի, կրկնեցին շատերը: Ստեփանը այդ ընդհանուր ձայնից դրսուեց, բայց մնաց լուռ: Երկայն ժամանակ նա մի խոր մոտատանջութեան մէջ զլուխը շարժում էր: Յանկարծ նա մի ինչ որ բան մտաբերեց, ձեռքը տարաւ ճակատին, բարկացած տրորեց ունքերի վերեւը և սկիզբ արաւ մի պատմութեան՝

—Մի անգամ էլ փախցրել էին մի զեղեցիկ Ֆարսի աղջիկ, որ ընկաւ իմ տիրոջ ձեռքը... Ձէ չեմ կարող պատմել, չեմ կարող այսօր, սիրտս հանդարտ չէ... մի ուրիշ անգամ:

Մշակները աչքով արին Օվանէսին:

—Մի խօսացնիլ, մեղք է. ինքը չի համբերիլ, էլի կը պատմի. թող այժմ հանգստանայ:

Մի առ ժամանակ լուռութիւն տիրեց: Ստեփանը գլուխը քաշ դձեց կրծքի վերայ և երեսը փակեց ձեռքերով:

Այդ ժամանակ մտաւ մշակների խմբապետը, որ այդ երեկոյ ուշացել էր: Օվանէսին ներկայացրին: Խմբապետը, որ արդէն ընդունել էր նորան, այժմ մի երկու խօսքով բացատրեց նորա անելու հարկաւոր գործերը: Յետոյ դառնալով մշակներին՝ նա մի քանի հարց ու փորձեր արաւ և յայտնեց հետեւեալ օրւայ համար վերցրած մի գործի մասին, ուր պէտք է աշխատէր ամբողջ զոցա խումբը:

Երբ խօսակցութիւնները զադարեցին՝ Օվանէսը, որ չէր կարողանում մոռանալ Ստեփանին, հարցրեց իւր ծանօթից՝

— Ի՞նչով է ապրում այս խեղճը:

— Մշակներն են մի բան տալիս, ինքն էլ մի քիչ աշխատում է: Մենք օգնում ենք. ընկերովի գործ պատահելուց, նորան մի թեթեւ յանձնարարութիւն ենք տալիս, որ հսկի, նայի հակերին, հաշիւը պահի: Դէ, նա շատ բանի պէտք չունի: Շատ է սիրում թէյ խմել: Նորա համար գնել ենք մի թեյաման: Օրը երկու անգամ տաքացնում է ու թէյ խմում:

— Լաւ, ազգական, բարեկամ չո՞ւնի:

— Ինքն էլ չէ իմանում: Դորա կորչիլը մօտ երեսուն տարի է: Նամակ ենք գրել տւել — սպասում ենք պատասխանի: Մի քիչ փող էլ հաւաքել ենք, որ իրան տանք:

— Խեղճ մարդ:

— Խեղճ մարդ է, աւելացրաւ Օվանէսի ծանօթը, կեանքի վերան ուրախ է, ամեն բանից գոհ է. ամեն մի օրը ու ժամը օրհնում է: Ի հարկէ՝ քարի վերայ քնողը, փաշտին փափուկ բարձ կ'ասի: Օվանէս, դեռ շատ կը լսես. — սարսափելի բաներ է պատմում: Շատ փորձանքների մէջ է եղել: Այժմ կարծես նորից է ծնւել ու սկսում է նորից ապրել աշխարհումս:

Ա. ՆԱՄԱԼԵԱՆ

1) «ՀԱՐԵԻԱՆՆԵՐ»	3	կող.
2) «ՄԻՆԱՍԻ ԵԶԸ»	3	»
3) «ԵԶԻՎ ԱՂԶԻԿԸ»	5	»

ԳԻՆՆ Է 3 ԿՈՊ.

Վաճառւում է Թիֆլիսի հայ գրափաճառանոցներում
և «Մուրճ»-ի խմբագրատանը: